

ROMA 16. 3.

ՀՈՌՄ 16. 3.

Arcivescovo Ghiurekian

I sentimenti espressi da S. E. Rovma, in nome della congregazione armena sono giunti molto grati augusti sovrani che ringraziano sentitamente.

Ministro Mattioli

Արքեպիսկոպոս Կիւրեղեան

Զգացումները արտայայտուած Նորին Մեծարգոյ Պաշտօնապալուծենէն յանուն հայ միաբանութեան շատ հաճոյ անցան օգոստոսիառ իշխողներուն որ ջերմագին շնորհակալ կ'ըլլան:

Հապարտակոտ արքունի տան՝ Մատիոլի

Երկրորդ օրը, 17 մարտ կիրակէ, վենետիկի Սուրբ Ղազարու հայ Միաբանութիւնը, մասնակցութեամբ Մուրատ-Ռափայլեանի աշակերտաց ու վարդապետներուն, Զրեղ Աստուած գոհարանական աղօթքը հնչեցուց եկեղեցւոյ մէջ, ինդրեւով Նորին վեհափառութեան վիկորը Լմանուէլ Գ. Թագաւորին համար երկայն ու անամպ կեանք՝ իբր գրաւական երկրին մեծագոյն զարգացման և հայ գաղութին երջանկութեան:

ԻՄԲ. ԲԱԶՄ.

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆՆԻ ԵՒ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷջ:

◁◻◻

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆԻ ուսումը անգլիական (grammar schools) և (public schools) դպրոցներուն մէջ կը գրէ prof. Emile Cann, առաջնորդ ունենալով բրիտանական ընկերային և անհատական կեանքի ամէն գործի մէջ յայտնուած այն օգտաւիրողի մտածութիւնը, բարձրը չձկտիր, չհերջնչուիր Քանթի և Յեղափոխութեան սկզբունքներով, այն բոլոր վեհանձն ու խոր բաներով զոր արդի ոգին մեզի տուած է. այլ, ի փոխարէն, շատ յարմար երիտասարդներու կարողութիւններուն, պիտոյից և մտքին, որոնց նուիրուած է:

Բարոյակներ, Անգլիացիին շատ լաւ կը զգայ իր ազատութիւնը և անհատականութիւնը. ասոնք են անա զգացումները զորս պէտք է կրթել իր մէջ որպէս զի իր իրաւունքները պահանջելու և իր ազատութիւնը գործածելու ժամանակ գիտնայ ուրիշին չփնտսել. Այս նպատակին համար վերանցական տեսութիւնները անօգուտ են, քիչ մը ողջմտութիւն գործնականին մէջ բաւական է անհատին փափաքները ամենուն շահերուն հետ հաշտեցնելու համար: Ազատութիւնը, անձնականութիւնը — կ'ը-

սեն երիտասարդներուն, — անբռնաբարելի իրաւունքներ են, ամէն ոք ձեզի նման պէտք է վայելէ զանոնք, անհրաժեշտ է ուրեմն յարգել ուրիշին մէջ այն բանը զոր կ'ուզէ մարդ որ իրեն մէջ յարգուի:

Պարտքը գերագոյն օրէնք մը չէ, բացարձակ հրամայական. գործնական դատողութենէ թելադրուած խորհուրդ է, հարկաւոր և օգտակար հրահանգ մը:

Honesty is the best policy. Հոս մատառիսը յաւագոյն քաղաքականութիւն է, անա օգտին և համեստին երկու գաղափարները կը միանան: Խեղճ պատճառարանութիւն մը եթէ կ'ուզենք, բայց առաջ բերած բարիքին համար ոչ արհամարհելի:

Անգլիական դպրոցներէն շատերուն մէջ բարոյականի վարդապետութեան մասնաւոր ուսում չկայ, այլ առօրեայ կեանքին մէջ պատահած դէպքերէ նոյն երիտասարդաց փորձով, համոզելէ դատ մը կը հանուի: Ազնուական կամ հարուստի մը տղան հակաճառութեան կը բռնուի, հասարակ բառ մը կ'ըսէ, իրմէ աւելի համեստ դասակարգէ տղու մը, որուն հարուածին, պատասխաններուն և կոուփին վրայ Head — master մեծապէս բոլոր աշակերտները կը հաւաքէ, և պարզ ծանրութեամբ մը, վստահ իր ունկնդիրներուն լաւ դատողու-

թեան վրայ, կը ցուցնէ թէ ինչպէս սին գոռոզութիւնը և հպարտութիւնը մարդկանց մէջ ատելութեան և ընկերային պայքար-ներու պատճառ կ'ըլլան։ Աշակերտները ուշով կ'ունկընդդեմն այս դասին վասն զի վերացական դաս մը չէ, այլ իրական դէպքերու տրամաբանութիւնն է որ կը խօսի։

Բարոյականի դասը կրօնքի դասէն ալ կը հանուի։ Հին և նոր կտակարանները պատմութիւններով և առակներով լի են, որոնցմէ կրնայ գործնական կեանքի օրի-նակներ և բարոյական յորդորներ հանուիլ, և այս շատ դիրքին է, մանաւանդ երբ մը-տածենք թէ բողոքականութիւնը գոտ բա-րոյական կրօնք մ'է, ըրիտոննական ըս-կզբունքէն և մարդկային բանավարութենէն առաջ եկած։

Բարոյականի ուսման այս կերպը ան-տարակոյտ ազդու է։ Լատին երիտասարդ-ներու միտքը աւելի նուրբ, ճաշակաւոր, աշխոյժ կրնայ ըլլալ, բայց անգլիացի ե-րիտասարդները աւելի լուրջ կ'իյնան դը-պրոցներէն, զօրաւոր՝ կեանքի դժուարու-թեանց դէմ, և ընկերական յարաբերու-թիւններու մէջ աւելի պարզ և ուղիղ են։ Կարգապահութիւնը։ Ամէն անգլիացիի համար կրթութեան առաջին սկզբունքն է։ Ստութեան զգուանքը ներշնչել։ Ստա-խօս մակդիրը երիտասարդի մը համար ա-մենէն աւելի ցաւալի հարուածն է, այս նախատինքնին դէմ ան ինքնաբերաբար կը զրգուի։ Հեղինակը կը յիշէ օր մը ան-գլիական դպրոցի մը մէջ աշակերտ մը յանդիմանած ըլլալ՝ ընելիք գործ մը իրեն յանձնելու անհոգ գտնուելուն համար. և որովհետեւ յանդիմանութիւնը կ'ակնարկէր աշակերտին տուած խօսքին մէջ թերանա-լը, ան ոտը կ'իլլէ կարմրցած, սաստիկ զայրացած, գրեթէ եղբրեւբանական կերպով։ Do you take me for a liar? Ձիս ստախօս՝ ոտնովն կը բռնես։ Վարժապետը կը հասկնայ թէ ազնիւ զգացում մը վի-րաւորած է և իր համարումը կը հաւաստէ աշակերտին բարի կամեցողութեան վրայ։

Չստեւը բրիտանիացի երիտասարդ ա-

շակերտին, պատուի կանոնն է, ան տուած խօսքին յարգը, ստանձնած պարտաւորու-թիւնը գիտէ։ Ըրած սխալը չուրանաւ։ Ա-պահով է որ իր ընկերները այն զարմա-ցումը և դրուատիքը չէին ունենար իրեն համար, ինչ որ մեր մէջ ուսուցիչը ճար-տարութեամբ խաբել գիտցողին հանդէպ կ'ունենան։ Վարժապետները մեծ մարդու մը վրայ խօսելուն, անոր անկեղծութեան առաքինութիւնը միշտ կը գովեն։ ան ազ-գային առաքինութիւն մըն է արտայայտիչ բրիտանացիներու նկարագրին։ Նեյսըն, Կորդըն, Լիվինգսթըն բաշխարտ մարդիկ էին անշահասէր և «ստութեան թշնամի»։

Կարգապահութիւնը։ Անգլիոյ մէջ այն կասկածոտ հետազոտող քնոյթը չունի, ինչպէս մեր դպրոցներուն մէջ։ Վասն զի կը ձկտի սրտին մէջ անձնական պատաս-խանատուութեան զգացումը դնել, զայն գիտակից ընել իր գործերուն բարոյական արժէքին։ Դպրոցներէն շատերուն մէջ, աշակերտները զօրանքի ժամերուն ազատ են առանձին շրջապայելու, ամէն ալ լռե-լեայն խօսք տուած ըլլալով, լաւ վար-մունք մ'ունենալ և չզեղծանիլ իրենց վրայ եղած վստահութենէն, դպրոցին ա-նունը չվատահամբաւել և պակսելուն իբր անարժան կ'արտաքսուին, որ շատ հա-զուադէպ է։

Ամէն դպրոցներու մէջ՝ լաւագոյն աշա-կերտներէն մէկը կ'որոշուի որ ամեծ եղբոր պաշտօն կը կատարէ, անոր՝ ընկերները կը ցուցնեն հպատակութիւն և սէր իբր վարժապետի մը։ Ամենէն երիտասարդնե-րը մեծերուն մասնաւոր յարգանք մ'ու-նին և ասոնք juniors կրտսերագոյննե-րուն ներկայութեան՝ օրինակով սորվե-ցնողի մը նման, ծանր վարմունք և լուրջ լեզու մը կը գործածեն։

Պատիժները։ Մարմնական պատիժները հազուադէպ են, թէպէտ ուրիշները ուրիշ կերպ կարծեն և գործածութենէ կ'իյնան։ Անգլիա, մեզի պէս՝ տղայոց տաժանելի և անօգուտ պատիժ չեն տար։ Caning, որ զաւազանի այս ինչ թիւով պատիժ մ'է վարժապետներու և դասընկերաց ներկա-

յութեան, ամենէն աւելի փորձերուն կը յատկացուի, և անոնց համար իսկ՝ գրեթէ բոլոր դպրոցներէն վերցուցեր են. նեղացուցիչ, անտանելի և անօգուտ pen-sumի գործածութիւնն ալ կը թողուի: Տղաները աշխատութեան մղելու համար, — և այս բանիս պէտք կայ՝ որովհետև հոս ուրիշ տեղիէ աւելի շատ կան մտաւոր աշխատութեան դէմ խորշում ցուցնողներ — ուրիշ միջոցներու կը դիմուի. ինչպէս «խորանարդ ընել» որ է՝ գրաւոր, երրորդ կարողութեան բարձրացնել տասը, քսան, երեսուն տրուած թիւերը: Լաւ չսորված դասերը նորէն կրկնել կու տան, և, ի դէպ՝ նշանակելի է որ անգլիացի ուսուցիչները սովոր են աշակերտներուն շատ և յաճախ հարցումներ ընել, և բերանացի կրթութեան զբաւորէն աւելի կարեւորութիւն կու տան:

Այս է ահա անգլիական դպրոցներու կարգապահութիւնը, անտարակոյս արդիւնքը լաւ պիտի ըլլայ, եթէ նոյն իսկ մերթ ըմբոստ տարրերով, սխալի. այս պարապային Անգլիայի մէջ գէշ աշակերտներ և դպրոցներ միւս երկրներէն աւելի չարագոյն կ'ըլլան: Բայց ասոնք բացառութիւններ են. շատ դէպքերու մէջ ազգիական դրութիւնը հիանալիօրէն կը զարգացնէ self-control ինքնիրեն տիրելը, և կը պատրաստէ հասուն, հզօր և արդի կեանքին: Մենք լատիններս փորձառութիւն և օրինակ կրնանք առնել անգլիացի դաստիարակներէն, բայց շատ կը սխալինք եթէ ուզենք ամէն բանի մէջ անոնց նմանիլ, մեր մտայնութիւնը տարբեր է, տարբեր մեր աւանդութիւնները: Անգլիայի մեծութիւնը ազատութեան սիրոյն և անհատական նկարագիրներու ուժգնութեան վրայ հիմնուած է, իսկ մերը խելքի ուժին և մտաց ըմբռնումին վրայ:

Թրգմ. Հ. Գ. ԼԱԶԱՐԵԱՆ

Minerva Թերթէ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

ՔԱՎԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ը Ն Դ Մ Ե Զ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՌՈՎՄԱՅ

190 Ն. Ք. մինչեւ 428 յ. Ք.

Դ.

Արտաշէս Բ իր հօր վրէժը կ'առնէ Հոովմայեցիներէն. — Տիբերիոս ի Հայաստան. — Տիգրան Դ և Երատոյ կ'իշխեն Պարսկաց զորութեամբ. — Վախճան Արտաշէսեան հարստութեան և դպրոսմէն ազգային դրամակիրութեան:

Այդ միջոցին ԱՐՏԱՔԵՍ Բ. (34-20 Ն. Ք.)՝ պարթեական արքունեաց մէջ կրցեր էր ազդեցութիւն գործել թագաւորին վրայ և Հրաշտոյ Դ վճոց անմիջապէս գործի սկսիլ, Վասնզի Տիգրանի արքունիքը Արտաւազդը կրնար նկատել իբրեւ

1. Այս անունը մեր Mon. Anc. V վրայ և Դիոնի 49, 39. 40. 44; 51, 16 մէջ է Artaxes, 'Αρτάξης, որ ճիշդ մեր Արտաշէս ձեռնի կը համապատասխանէ, Ուրիշ հեղինակներ տարբեր ձև մը կը գործածեն, Artaxias, 'Αρταξιάς. այսպէս Տակիտոս տար. 2, 3 և Յովսէպոս Հնար. 15, 4, 3. (ՎԱԼԷՐԻՍ Պատերկուս 2, 94 պէտք չէ հոս նկատի առնուիլ, զի պարբերութիւնը անճիշդ է. իսկ Դիոն 54, 9 սոսկ սխալմամբ միայն 'Αρταξάδης գրուած է): Սկզբնական ձեւը այս հին իրանեան թագաւորական անունն է Արտաշէս, որ է «գերագոյն իշխանութիւն ստացող», հմտ. Judeioh առ PW Artaxerxes, զոր ան և Սասանեանց հիմնադիր Արտաշէր գործածեց և այն ձևով ալ գրած է: Նոյն անունն յետագոյն ձեւերն են Արտաշէր, Արտաշէր և Արդաշէր, հմտ. Nöldeke առ PW. Artaxerxes 5: Հայոց պատմութեան մեր խօսելից ըրձանին մէջ չորս թագաւորներ կը կրնն այս անունը. առաջին և վերջինը, Զնոն—Արտաշէս և Ներկայս: Միմեծութեան համար ես չորսին համար ևս Artaxias Արտաշէս ձևը կը գործածեմ: